

Číslo zdarma!

ORAVSKÉ NOVINY

Zaujmom horno-oravského ľudu slúžiaci týždenník.

Redakcia, administrácia a expedícia v Trstenej.

Ročník I.

Nedeľa, 13. júna 1920.

Číslo 8.

Poľsko-ruská vojna.

Človek sa tešil, že pomaly azda už vybrádneme z mora krvi, v ktorom sa brodíme už toto šiesty rok. Kde-tu ešte vzbĺkol požiar občianskej vojny, ale po krátkej chvíli i uhasol. Ľudia prichodia k povedomiu, že vzájomným vraždením, pustošením k cieľu prísť nemôžeme. Dnes všetci ľudia chcú, aby im bolo dobre. Preto sa tak húževnate domáhajú práva, ktorí ho nemali. Mysliac si, že keď budú mať právo, budú mať i moc a tým, vliv na beh každodenných udalostí. A už len budú mať toľko rozumu, že si veci tak usporiadajú, keď to už bude v ich moci, aby im bolo dobre. No ľahko sa to pomyslí, ľahko i vypovie, ale ťažko dá sa vykonať.

Aby sa nám čo len o vlas ulavilo, musia prestať vojny. O tom vari netreba nikoho presviedčať, že najväčšie zlo, ktoré sme v živote zažili, bola vojna. Mnohí si ju síce i pochvalovali. Mali iste na to príčinu nemravnú — čo nech im Pán Boh milostivo odpustí.

Blahobyť dá sa docieľiť len usilovnou, vytrvalou prácou. A vojna netvorí, nebuduje, nestavia, ale ničí, borí. Tak, ako oheň alebo povodeň, lenže v takých ohromných rozmeroch, o akých nemáme ani tušenia. Oheň ti spáli živnosť, odev, dom, slovom: všetko, čo tvojím menuješ; povodeň je, vraj, horšia — tá ti odnesie i základy a i tej hrst žirnej pôdy, ktorá je tvojou živiteľkou, a nechá ti len holú, tvrdú skalú, na ktorej veruže nezvládne zrnko tvoje. Hrozné je len i pomyslenie na to, nie to ešte byť v tom, odnieť to na vlastnom tele. Ale i jeden i druhý nepriateľský, hrozný život nechá ti zdravie a život. A so zdravými údmi s Božou pomocou po stebľa znovu posnášaš si hniezdatko, v ktorom si po ťažkej námahe sladko

odpočíneš. Ešte i tú smytú brázdú zanosiš, napravíš, a ona stane sa znovu tvojou živiteľkou. Ale vojna? Vojna ti berie i zdravie a život. Pošle ťa domov bez nohy, bez ruky, bez oka — ak len bez jedného — a život ti urobí súžením, nešťastím. A šťastnejším nám prichodí ten, koho neoplakaneého, zohaveného pochovala v ďalekej cudzine v neznáмом hrobe...

Preto sa človek, ktorý má srdce a rozum na pravom mieste, vojny tak hrozí a vyhýba jej. Mladá republika naša podala nám o takomto ponímaní vojny už viacej dokladov. Nebyť našej krajnej ústupčivosti a smierlivosti, a keby i nás taká neslýchaná nenávisť a nenasýtnosť viedla, ako Poliakov, kto vie, ako by bolo s nami. Tie ohavné atentáty, ktorých sa Poliáci na plebiscitnom území každodenne dopúšťajú, sú nesmiernym pokušením a drzým výzvaním, ktorým naša mierumilovnosť predsa len odoláva. A i vojnu s maďarskými bolševikmi hľadeli sme viac diplomaticky, vyjednávaním, dohodnutím, ako vojensky, zbraňou a násilím skončiť, čo priam tento spôsob riešenia bol pre nás i menej prospešný. Ešte len i v páde spravедlivej sebeobrany štítíme sa preliať kvapku nevinnej ľudskej krvi, hrozíme sa vojny.

Ak je vojna zločinom vôbec, ním je dnes stonásobne. Dnes hladuje a stráda celá Európa. Vojna vyssala z nás všetko, navnívoč obrátila prácou celých storočí stvorený dobrobyt. Úžasnej biede a nerestiam odpomôcť sa dá len usilovnou prácou nových pokolení. My sa tej práce nie veľmi chytáme. Ako by sme v nešťastnej vojne boli otupeli a ztratili smysel pre riadny beh každodenného života. Ale raz sa musíme spamätať, dosť je už zločinov, páchaných na pokoleniach, ktoré prídu za nami. Rozduchovať požiar novej vojny znamená ničiť

i tie chatrné zbytky sporiadaného života, ktoré neznížila svetová vojna. Znamená znovu začať zabíjať nevinných ľudí, o ktorých nám Spasiteľ sveta povedal, že sú naši bratia; znamená páliť chudobné chalupy, a tak na žobrácku palicu privádzať úbohé deti-sirotu, ktorým už sirotinca nestačia dať dostatočného útulku. Rozduchovať požiar vojny znamená šliapať dozrievajúcu úrodu, na ktorú už tak mnoho vychradnutých, hladom umierajúcich čaká; znamená — čo sa nám síce pri spomenutých hrúzach zdá byť malichernosťou — státisíce až milióny ľudí odtiahnuť od tichej, tvorivej práce a zapriať ich do pustošenia, nivočenia, a znamená i týchto možno ešte zdravých, zachovalých ľudí otráviť, dokaličiť telesne i duševne.

A na toto hrozné dielo, ktorého sa všetci slušní ľudia hrozia, podujali sa naši susedia, pobožní Poliaci. Vypovedali, vlastne nevypovedali vojnu, ako to ešte len i divokí Nemci svojho času urobili, ale zákerne napadli nič netušiace Rusko v tom istom čase, keď toto s najlepším úmyslom vyjednávalo s nimi o pokoj. Ako podvodáci, virolomne pokračovali Poliaci voči Rusom, vysvitá z tohoto jedného faktu dostatočne. Poliaci už 28. apríla oznámili svetu dobytie ukrajinského Kijeva, a ešte 20. apríla poľská vláda dala odpoveď na nótu ľudového komissára Čičerina, v ktorej ide o miesto vyjednávania o pokoj. Poliaci naoko vyjednávali s ruskými bolševikmi, a v tajnosti konali najrozsiahlejšie prípravy na vojnu. Rusi, hoci im nesmyselne natahovačky Poliakov o Borysov, kde sa chceli s nimi pokonávať o uzavretí pokoja, musely byť podozrivými, predsa len neverili v možnosť novej vojny, ktorá ich, ako úspechy Poliakov svedčia, našla úplne nepripravených.

A prečo toto nečakané krviprelievanie? My, ktorí poznáme Poliakov zoči-voči, ktorým nič netušiacim, zavesili na krk bremeno nemravného plebiscitu, na tú otázku vieme dať najsprávnejšiu odpoveď. Na taký osudný krok, ako je poľská vojna s Rusmi, ľahkomyselne sa len nerozhodli. Musia mať pre to vážne príčiny. Nuž aké príčiny pohli Poliakov žiadať plebiscit v Orave a v Spiši?

Je to predovšetkým bezpríkladná nadpínanosť a rozpínanosť poľská, a ďalej nielen nežičlivosť, ale neslýchaná nenávisť k nám, ich slovanským bratom. Nijakých iných príčin oravsko-spišský plebiscit nemá. A toto sú príčiny i poľsko-ruskej vojny.

O Rusku dnes ani len najbližší sused spolehlivých správ nemá. V Rusku je, vraj, ako sa všeobecne súdi, neporiadok, rozvrat. I pomysleli

si naši bratia Poliaci: či by sa v tom mútnom, so všetkých strán tiesnenom bolševickom Rusku nedalo loviť? Veď bolševici len tak krájali svätú zem otčiny. I dali sa s nimi do zdanlivého vyjednávania o pokoj, predložiac im také podmienky, ktoré prekvapily celú Európou, a i dnešným bolševikom sú už neprijateľnými. Menovite žiadali uznať poľské hranice na východe z roku 1772. Týmto požadujú Poliaci pre seba také územia, ktorých obyvateľstvo je z $\frac{2}{3}$ ruské, a len 5% poľské. Na toto ani len bolševici pristáť nemohli. Že sa bolševici na cudzie nelakomia, o tom nás za svojej vlády dostatočne presvedčili. My sme často až žasli nad ich ľahkomyselnosťou, ako na úkor ruskou krvou kúpenej zeme pokonávali sa na všetky strany. Nebol to teda tvrdý, neústupný ruský cár, s kým sa prišlo pokonávať Poliakom, ale práva každého do krajnosti uznávajúci bolševici. A nenasýtnosť poľská ani len s týmito nenašla spôsobu dorozumenia, naopak, zaplietla sa s nimi do krvavej vojny, ktorá, máme nádej, neohrozí mier ostatnej Európy, obmedzí sa len na dvoch váleciach, a stane sa osudnou len pre samé Poľsko.

Triumf Machaja.

Jablončania s poľskými „bratermi“ pijú vodku za judášske groše u Hungera, kde sa sišli „verní“ — machajovské zakúpené duše. Ozbrojení kyjmi a nožmi, prišli sa drať za tú poľskú „viare“, čakajú len príchod vodcu jejich, zvíťaziť chcú na trstenkej čiari. Avšak tvrdý orech tá Trstená: Slovákov tam stojí pevná stena!

V chriplých krikoch podnapitých chlapčísk prišiel vladár, chcel sa ujať slova. Nebol slyšen avšak len vresk a pisk, Machaj húkal, ako nočná sova. Zrazu z tisíc hrdiel zazvučalo: „Dolu Machaj! Nechceme Judáša!“ Potilo sa Machajovo čelo, keď zavznela zvučná hymna naša. Veru tvrdý orech tá Trstená: Slovákov tam stojí pevná stena.

Rozzlobená „pšakrev“, poľská banda vrhla sa tu na Slovákov zrazu, ale večne utrpená hanba, — i sám Machaj chytal sa za bradu. Tvrdé päsťe skákaly po hlavách, Machaj skryl sa u farára — potom, chrániac kožu na dlhých to nohách, ako jelen letel zadným vchodom. Veru tvrdý orech tá Trstená: Slovákov tam stojí pevná stena.

Jeho stádo, vidiac, čo sa robí,
nebezpečenie pre nich ako roste,
ako svine s paše hybaj v nohy,
oddýchli si pri jablonskom moste.
V ušiach jejich stále znely slová:
„Von s Poliakmi! My sme doma pámmi!
Zo slovenskej zeme vám neoddá
pravý Slovák ani jednej brázdy!“
Veru tvrdý orech tá Trstená:
Slovákov tam veľká, pevná stena!

Rozumejte už raz, poľský agent:
my Poliakmi nechceme byť nikdy.
Nás nesvábi peniaz, lebo kameň,
ani poľské autonómne slubky,
bo pod tými poľstina sa kryje.
My chceme však v rámci republiky,
naš národ si sám už vydebyje
sväté práva slovenskej publiky. —
Veru tvrdý orech tá Trstená:
Slovákov tam veľká, pevná stena!

Oravec č. 1.

Čo je príčinou, že autonomiu nemôžeme mať hneď?

V prvom rade to, že sa ešte i dnes nachádzajú takí úradníci, ktorí dnes nie viac maďarský, ale slovenský chlieb našej republiky jedia a za to sa jej tak vďačia, že verejne, na potupu republiky spievajú: „Isten áldd meg a magyart“ — Boh žehnaj Maďara, — a nasledovne Slováka tresci. Nuž človek by si myslel, že preto prosia Boha žehnať Maďara, že Maďar, utlačujúci Slováka, bol príčinou, že sa Slovensko stalo samostatným. Ani zďaleka! Nuž takíto úradníci sú veru pre nás trest Boží, že ich kímime. A títo úradníci ľudu hovoria: „Ziadaj si samosprávu hneď; ak ti ju nedajú, utekaj do Poľskej!“ Títo panáčkovia ani Slovensko nechcú uznať, že jestvuje, oni znajú len Maďarsko a Poľsko. Vieš, Slováku, čo im máš povedať? Len toto: Autonomiu budeme mať hneď, len sa vy vypracte preč zo Slovenska, kam vás srdce vaše ťahne, a my si navolíme úradníkov, čo i nie kvalifikovaných, ale aspoň ľud slovenský milujúcich; i tí budú vedieť vziať plácu, ale aspoň nebudú tupiť Slovensko. Keď nám neskoršie podrosto dorastie, zaplníme úrady kvalifikovanými, učenými úradníkmi.

Nuž, ľudia, máte rozum, súďte. Či na takýchto panáčkov môžeme sveriť autonomiu Slovenska? Veď by to znamenalo capa postaviť za záhradníka. A či nie?

Druhá príčina, že ju hneď nemôžeme mať: sú tajní a verejní Machajovci z radu niektorých kňazov

a učiteľov. Káže cirkev tak robiť? Káže viera Kristova tak robiť, ako robí Machaj, že trhá Oravu? A tu niektorí verejne, niektorí tajne s ním súhlasia. Keď missionára pošle sv. Otec medzi pohanov, či mu káže, aby tak agitoval, že by sa tá krajina pripojila k Taliansku, kde on býva? To však nie? Sv. Otec káže každému kňazovi agitovať za Krista a jeho učenie, ale nie agitovať za Poľsko.

Kňaz, úradník, učiteľ je predsa len faktor štátu a na tých spočíva správa každej krajiny. Kam by nás títo teraz zaviedli? Veď títo ešte i teraz od Slováka bočia. Káže to tak cirkev a Kristus? Či On nepovedá, aby sme i nepriateľov milovali a tým viac svoj rod a ľud? Alebo On káže bočiť do Poľskej alebo do Maďarska? Či sú v Poľskej alebo v Maďarskej takí úradníci, aby bočili preč od Poľskej, či žiadali sa do cudzej krajiny? Ani za dukát ich nenajdeme. Všetko úradníctvo, kňazstvo, učiteľstvo miluje svoj rod a vlasť, len my máme takých panáčkov, len my takú pliahu. Veď keď by si za maďarskej vlády bol niektorý úradník, kňaz, učiteľ také niečo dovolil proti štátu, ako dnes si dovoľia niektorí, už by bol dávno na šibenici odvisol. Či nie tak? Veď keď si len „Hej, Slováci“ zaspieval, už ho brali žandári do chládku.

Nepriateľmi autonómie Slovenska sú tí Poliáci, čo nás k sebe vábja. Poliáci za rakúskej vlády nechceli dať trojmillionovým Rusinom v Galícii samosprávu, hoci si ju i násilne dobývali. Nuž kto im uverí, že niekoľkým dedinám Spiša a Oravy ju dajú? To sa nikdy nestane! Ale zato ju slubujú nám, že sa až hory zelenajú, lebo vedia, že sa to nám Slovákom páči. Áno, páči sa to i mne i každému Slovákov, len práve tým nie, ktorí vás tým do Poľskej nahovárajú.

Autonomiu nepôjdeme zobrať ani od Poľskej, ani od Maďarska, ani od nikoho; tú si sami urobíme, keď budeme mať roduverné úradníctvo, kňazstvo a učiteľov. Ľudová strana slovenská s týmto heslom šla do nášho snemu, to nám žičia i Moravci, i všetci spravodlivost milujúci; len práve tí nie, ktorí nás pod týmto heslom do Poľskej vábja.

Ľudovec.

Magurský som ja Slovák...

Spieva sa ako: „Ja parobek z Kapušan...“

Magurský som ja Slovák,
nebol som nikdy Poliak.

[: Poliačkovia milí, idte s. Bohom,
lebo, na moj' veru, bude pohon!:]

Radi by ste Maguru,
Tešínsko aj Oravu.

[: Hej, darmo si ostríte na nás zuby,
azda ste bláznivé zjedli huby. :]

Dajte pokoj Magure,
Tešínsku aj Orave.

[: Susedia sme boli aj chceme byť,
ale nás nechajte v pokoji žiť. :]

Rozdávate obrázky
a všeliaké letáčky;

[: nikto vám nesadne u nás na lep,
vaše každé slovo je lož a jed. :]

Povedzte nám len pravdu,
prečo chcete Maguru?

[: Radi by ste azda nás popoľstili,
alebo Maďarom v korisť hodili. :]

Známe my plány vaše,
všliadli sme vám do duše!

[: Magurčan bol Slovák aj ním chce byť,
pod „Polské królewstwo“ nechce patriť! :]

Osud obyvateľstva plebiscitného územia Oravy a Spiša.

Od časov Svätopluka I., od konca IX. storočia po Kristu Pánu je náš národ s pomocou Božou a hrdinnou účinnosťou vynikajúcich mužov národa slovenského a bratského českého prvý raz svobodný.

V dobách predtisícročných boli časy, keď národ náš slovenský rozkvital, prosperoval duševne i telesne, avšak nastala doba tvrdého národného ujarmenia, keď národ náš, porazený, spal celých 1000 liet, a zdalo sa už, že kolos maďarský je natoľko silný, naša vzdorujúca sila natoľko zoslabená, že len málo času ešte -- a pažravý kolos pohltí ľud náš slovenský i duševne; zdalo sa už, že úkol náš je v dejinách ľudstva naprosto dokonaný a národ náš slovenský bude z knihy národov na čisto vytrýty.

Riadením Božím je teraz duch slovenský 1000-ročných pút sprostý a už tretí rok dýcha osľňujúci jas národnej svobody.

Tvrde hlavy Maďarov však ešte vždy nevedia prijať v známosť, že reč slovenská je nie otrocká, nie nedôstojná vzdelaného človeka.

Nemôžu a nechcú pochopiť, že by ľud slovenský mohol raz už smeľe, s pozdvihnutou hlavou chodiť, svoj osud si bez ich tyrannie riadiť, a keď už ináč nemôžu škodiť nášmu národu, nuž rozsie-
vajú medzi ľudom slovenským rozkol, nesvornosť a nespokojnosť, osočujú bratov Čechov, ich obvi-

ňujú za tie nedostatky, ktoré vojna zapríčinila a ktoré sú teraz vo všetkých krajinách Európy citelné a v štátoch, na troskách monarchie vzniklých, omnoho hroznejšie. Robia to preto, lebo nebyt vyškolenej českej intelligencie, ľud môj slovenský, v mnohých úradoch ešte i teraz musel by si sa s človeka nedôstojnou poníženosťou hrbíť pred bašovským maďarským úradníkom a prv, než by si pred jeho obličaj predstúpil, opatrne sa prezvedať, či sú pán urodzený dobrej vôle.

Áno, zaobchodenie Maďarov so Slovákom bolo kruté, neludské.

Nemali Slovák za nič, nejedno citlivé slovenské srdce sa bôlom sovrela, počujúc známe maďarské heslo „Tót nem ember“ (Slovák je nie človek). V dieťach hneď v útlej mladosti býval školou udusovaný pravý, prirodzený cit lásky k svojmu pôvodu, k svojej materčine. Slovenský rodič s krvopotnou námahou dal študovať do vyšších škôl svoje dieťa, len aby svojmu miláčikovi zabezpečil blahobyť, a ako mu však mnoho ráz bôlom stislo srdce, keď navštevujúc svoje dieťa, vo veľkom meste študujúce, zbadal, že jeho predtým prítulné, milé dieťa sa temer hanbí za svojho len slovensky hovoriaceho rodiča. A čo bolo príčinou tejto premeny? Bol to povestný „magyar hazafiság“, boli to bestialným maďarským šovinizmom nasiaknutí professori, ktorí pred svojimi žiakmi tupili všetko, čo bolo slovenské, ktorým slovenský žiak nebol inšie, ako „buta tót“, „te rongyos tót“, „bocskoros“ atď. Oni to boli, ktorí nám vychovali odrodilú intelligenciu, ktorá slovensky vedieť nechce a ktorá ešte i dnes našu slovenskú národnú svobodu, našu vládu a všetky jej ustanovizne za chvíľkové pokladá a chce plávať proti prúdu, vrhajúc tým do zátopy nielen seba, ale i svoju nevinnú rodinu. Im je neuveriteľné, že by sme svoju moc v našich rukách omnoho istejšie zabezpečení mali, ako všetky iné, na troskách monarchie vzniklé štáty. Z ich radov pochodia (česť výnimkám), žiaľbohu, mnohí tajní nepriatelia našej slovenskej zeme a keď si ináč svoju zľč vyliat nemôžu, nuž špincú zle-nedobre na Čechov, ktorí im so svojim úradníctvom prekrížovali ďalšie bašovanie v maďarskom duchu, krvavá spolupráca českých a slovenských legionárov však prekazila ich tajné zámery, aby nám bývalý vrah slovenskej mládeže a terajší kat našich bratov Slovákov v Maďarii, v Békešskej: Apponyi udeľoval národné práva.

Maďarské vládne a boháčske kruhy už ohromné